

Problematika eticii ecologice în societatea contemporană

Viorica - Torii CACIUC*

Abstract

Problems Ecological Ethics in Contemporary Society

The problems of the environment are known as being a part of the issues belonging to the contemporary world and every year hundreds of researches or publications are devoted to these problems which are exposed in all their main aspects. These problems are expressing the diversity of points of view and of theoretical positions, in terms of their identification, the features and how to solve them. Materially, the whole humanity – from the public opinion to the decision factors or the international forums for collaboration and cooperation – gained a clear representation of the multiple and complex problems posed by today's human relations environment. Human who fought for centuries to win and dominate the nature, found in these decades, before it be known in depth, he could destroy it, thereby destroying himself: invaded the land of cars and a growing population, flora and fauna are in danger.

Thus contemporary environment issues, representing a threat to survival and existence of life on this plane, more and more advertising ethics in solving their.

Keywords: ecological ethics, interdisciplinarity, human – centred ethics, non-human centred ethics.

Problemele mediului înconjurător sunt recunoscute ca făcând parte din problematica lumii contemporane definită ca „un ansamblu vast și complex de probleme emergente aflate în interdependență și având un caracter planetar” (Duțu, M., 1989). În fiecare an, sute de cercetări sau de publicații sunt consacrate acestor probleme care se impun prin caracterul lor prioritar. Acestea relevă diversitatea punctelor de vedere și a pozițiilor teoretice, în ceea ce privește identificarea acestora, caracteristicile și modul lor de rezolvare. Un număr de specialiști, printre ei aflându-se și Aurelio Peccei, fondatorul Clubului de la Roma, și-au îndreptat atenția spre totalitatea problemelor, spre caracterul de sistem al acestora, concluzia fiind că în rezolvarea acestor probleme accentul trebuie

---

* Asist. univ. drd ., Universitatea *Dunărea de Jos*, Galați

să treacă de pe demersul specific, pe probleme, pe demersul global și interdisciplinar. „A venit timpul – spune Aurelio Peccei – să nu mai vorbim despre probleme izolate, disparate și conflictuale, ci de o singură problemă cuprinzătoare a omenirii, afirmând o viziune responsabilă de ansamblu”(Mesarovic, M., Pestel, E., 1975).

Existența unor probleme care privesc întreaga planetă și a căror soluționare corespunzătoare interesează toate țările, reprezintă o realitate necontestabilă. Sub raportul conținutului, întreaga omenire - de la opinia publică și până la factorii de decizie sau forurile internaționale de colaborare și cooperare – a dobândit reprezentarea clară asupra problemelor multiple și complexe pe care le ridică astăzi raporturile omului cu mediul înconjurător, a importanței resurselor naturale pentru viața și bunăstarea popoarelor și a faptului că acestea nu mai sunt inepuizabile. A devenit din ce în ce mai evident faptul că activitățile umane au profunde repercusiuni asupra naturii și a bogățiilor sale, mai ales în condițiile în care influențele omului asupra mediului înconjurător sunt din ce în ce mai mari ca urmare a creșterii populației, a aglomerațiilor umane și dezvoltării industriilor și tehnologiilor. Această viziune globală asupra planetei a condus la numeroase constatări neliniștitoare și la atitudini imediate. Terra, care părea imensă, cu mări și oceane nesfârșite, cu resurse nelimitate, a devenit prea mică. Pacificul, oceanul cel mare și albastru care, timp de secole, i-a înfricoșat pe navigatori prin dimensiunile sale, este în suferință, fiind marcat de semnele unei poluări agresive; resursele minerale, considerate bogății inepuizabile, au scadențe apropiate. Omul, care a luptat timp de milenii pentru a învinge și a domina natura, constată în aceste decenii că, înainte de a o fi cunoscut în profunzime, el ar putea-o distruge, distrugându-se astfel și pe sine: pe pământul invadat de mașini și de o populație în continuă creștere, flora și fauna sunt în primejdie.

Astfel, problematica contemporană a mediului, reprezentând un pericol pentru supraviețuirea și existența vieții pe această planetă, reclamă tot mai mult intervenția eticii în soluționarea lor. „Mai mult ca oricând etica se dovedește necesară, mai mult ca oricând ies la iveală limitele și, uneori, riscurile ei” (Lipovetsky, G., 1996: 238). În fața sfidărilor epocii contemporane pot sta inteligența responsabilă și umanismul aplicat și, nicidecum îndemnul la virtutea pură. Preocupările și idealurile conștiinței contemporane au trebuit să-și îndrepte atenția asupra protecției naturii, dezvoltându-se astfel o etică a mediului care să cuprindă noile valori centrate pe natură. Înmulțirea asociațiilor de protecție a mediului și succesele electorale ale partidelor ecologiste s-au produs ca urmare a conștientizării în masă a pagubelor produse de catastrofele ecologice. Astfel, are loc triumful valorilor ecologice, fiind momentul „contractului natural” și al cetățeniei mondiale – „țara noastră este planeta” (Lipovetsky, G., 1996: 241). Datoriile superioare ale omului contemporan au ca obiect natura, protecția mediului devenind un obiectiv prioritar de masă. Se impune o redimensionare a responsabilității umane care trebuie extinsă la lucrurile extraumane, să cuprindă dimensiunea întregii biosfere deoarece omul deține modalitățile de a pune în pericol viața viitoare a planetei. Trebuie redescoperită demnitatea intrinsecă a naturii, trebuie recunoscută valoarea în sine a

ecosferei, independent de binele omenesc; natura trebuie respectată ca un patrimoniu comun ce trebuie transmis generațiilor viitoare. Epoca contemporană reclamă o etică a responsabilității pe termen lung, cu obligația necondiționată de a ocroti existența omenirii pe pământ.

Societatea contemporană este încă dominată de hedonismul ecologic, care menține dinamica individualistă centrată pe consum. Sensibilitatea ecologică a permis într-o oarecare măsură moralizarea proceselor de producere și de consum, orientând cererea și oferta către tehnologiile alternative ecologice. Consensul ecologic nu a pus capăt cursei creșterii și consumului individualist, ci a dat naștere unei eco-producții dublate de o ecologie a consumului. În acest context, se face simțită nevoia de a sprijini morală ecologică, pe care o promovează etica ecologică, atât prin intervenția factorilor de decizie politică, dar mai ales a celor responsabili de educația tinerei generații, prin formarea unei conștiințe și conduite moral-ecologice care să conducă la ocrotirea vieții și a omenirii pe acest pământ.

Deși în ultimul deceniu al secolului trecut în România s-a dezvoltat o întreagă strategie de protejare a mediului înconjurător – adoptarea legislației pentru protecția mediului înconjurător, derularea unor proiecte de prezervare și ocrotire a mediului natural cu ajutorul unor fonduri extrabugetare, implementarea unor programe de dezvoltare durabilă, chiar și proiecte educaționale etc. – dar toate s-au realizat fără a se baza pe o etică ecologică autohtonă, ci doar prin valorificarea teoriilor elaborate de filosofii occidentali.

Pornind de la aceste considerente, în lucrarea de față îmi propun să precizez semnificația conceptului și problematica eticii ecologice. Îmi propun, de asemenea, să demonstrez că etica ecologică este o etică aplicată întrucât reprezintă replica practică la teoriile abstracte de etică normativă, are în vedere aplicarea unei perspective etice în probleme specifice și în situații practice. Pentru a participa și evalua fapte sau situații ce au ca efect deteriorarea mediului înconjurător, omul se vede obligat să învețe să lupte cu complexitatea și să facă uz de demersuri interdisciplinare, luând în considerație conexiunile cu alte probleme. Criza ecologică, ca parte a problematicii lumii contemporane, oricât de puternică ar fi specificitatea ei, nu poate fi analizată și explicată fără luarea în considerație a conexiunilor cu alte probleme.

Soluționarea unor controverse privind problemele mediului presupune un apel la principii care să ofere o orientare morală în acțiunile noastre față de natură și consecințele acestora (dacă mor animale, eroziunea solului, curs de apă lipsit de viață, generarea unor bogății etc.) „Astfel de principii care ne orientează atitudinea față de natură se constituie într-o etică ecologică în sensul general. Există o varietate de etici ecologice concurențiale sau care coincid parțial” (Elliot, R., 2006: 314).

Etica ecologică centrată pe om are la bază principiul evaluării politicilor de mediu doar în funcție de maniera în care ele afectează oamenii. E posibil ca distrugerea unor parcuri naționale sau a unor zone de sălbăticie să aibă o serie de urmări negative asupra bunăstării oamenilor: sensibilizarea față de suferința animalelor, întristarea față

de dispariția unor specii, privirea de plăceri recreaționiste sau estetice. O asemenea etică, deși ar putea conduce la realizarea unor acorduri reale cu ecologiștii, cu privire la politicile de mediu, are în vedere realitățile referitoare la efectele pe care le au asupra oamenilor. Această etică consideră că doar oamenii pot fi semnificativi din punct de vedere moral. De exemplu, o specie de animale aflată pe cale de dispariție, din perspectiva eticii centrate pe om, nu poate fi considerată valoroasă din punct de vedere moral, nici indivizii speciei și nici specia ca întreg. Din această perspectivă, valoroasă este doar fericirea sau nefericirea umană, iar acestea pot fi sau nu afectate de evoluția/dispariția respectivei specii de animale (Elliot, R., 2006: 315).

Etica centrată pe animal presupune acordarea de considerație morală animalelor luate individual și nu ca specie, felul în care specia este afectată interesează doar indirect și numai în măsura în care sunt afectați indivizii speciei. Astfel, se poate observa că deși toți indivizii sunt semnificativi din punct de vedere moral, nu implică și egalitatea lor, acordându-se valoare morală diferită unor tipuri diferite de animale. Această formă de diferențiere implică neglijarea arbitrară a intereselor animalelor, în raport cu interesele umane, permițând, astfel, ca interesele similare să fie tratate în mod egal, iar cele diversificate să primească grade diferite de semnificație morală (Elliot, R., 2006: 315).

Etica centrată pe viață presupune că toate ființele sunt semnificative din punct de vedere moral, chiar dacă nu toate au aceeași importanță morală (cu cât este mai complexă o vietate cu atât este mai importantă din punct de vedere moral). Acest tip de etică reclamă ca alegerea căilor de acțiune să se facă ținând cont de impactul acțiunilor noastre asupra oricăror ființe vii implicate. Sub o formă radicală, etica centrată pe viață poate susține că toate ființele vii sunt semnificative din punct de vedere moral, dar și că pot avea o importanță morală egală (Naess, A., *apud* Elliot, R., 2006: 317). Conform acestui tip de etică ecologică, se poate face o diferențiere de semnificație în cadrul unei clase de ființe vii, iar ființele umane nu mai sunt considerate cele mai importante. În unele situații conservarea biosferei și a ecosistemelor complexe poate fi considerată mai importantă decât conservarea unui număr mare de ființe umane (Elliot, R., 2006: 317).

„*Etica totalității*” susține că lucrurile, care, asemenea multor ființe vii, nu dispun de conștiință și nici chiar de cea mai rudimentară organizare biologică, sunt semnificative din punct de vedere moral. Conform acestei etici, rocilor le pot fi atribuite „drepturi”, iar mineritul sau testarea proiectilelor sunt considerate rele în sine (Elliot, R., 2006: 318).

Holismul ecologic consideră ca fiind semnificative din punct de vedere moral două categorii: biosfera ca întreg și ecosistemele complexe care o compun. Animalele luate individual, inclusiv ființele umane, plantele, rocile, moleculele etc. care constituie sisteme complexe, nu sunt considerate ca fiind semnificative din punct de vedere moral. Valoarea lor constă doar în contribuția adusă la conservarea întregului căruia îi aparțin. Din perspectiva holismului, indivizii sunt lipsiți de semnificație morală, însă dispariția unei specii contravine scopului de conservare a biosferei sau a ecosistemelor. Acest tip de etică promovează politici de mediu similare cu etica centrată pe viață, etica

„totalității” și etica centrată pe animale, având ca punct comun mecanismele de conservare a ecosistemului și a biosferei (Elliot, R., 2006: 318).

Teoria mediului are drept problematică importantă întemeierea ideii „că speciile și ecosistemele trebuie prezervate și din alte rațiuni decât faptul că știm ce valoare au ele ca resurse folositoare omului. Impresia este aceea că, și atunci când nu putem spune ce câștig alimentară, medical sau recreativ am obține din prezervarea speciei sau ecosistemului, totuși există o valoare care trebuie păstrată” (Sober, E., 1995: 195). Conform acestei viziuni, ne dăm seama că etica promovată de teoria mediului vizează „stabilitatea și diversitatea populațiilor de indivizi”, pe când etica promovată de susținătorii eliberării animalelor vizează viața indivizilor. Deși cele două opinii sunt contrare, ambele urmăresc lărgirea orizontului nostru etic, și anume: „să ne facă să înțelegem că nu contează doar binele ființelor umane” (Sober, E., 1995: 196). În demonstrarea acestor opinii autorul folosește o serie de cvasi-teorii.

Argumentul ignoranței – potrivit acestei concepții, ignoranța în privința valorii este transformată într-un temei al acțiunii, căci „dacă ignoranța ta în privința valorilor este completă, atunci nu ești în stare să iei o decizie rațională – fie pentru, fie împotriva prezervării unor specii. Faptul că tu nu știi care este valoarea unei specii nu poate să conteze, ca atare, drept temei pentru a vrea ca acelei specii să i se întâmple un lucru, mai degrabă decât altul” (Sober, E., 1995: 197).

Argumentul pantei alunecoase – reprezintă un lucru bizar, căci „dacă faci un pas pe ele, aluneci în mod inevitabil până la fundul lor”; prin această modalitate autorul încearcă să demonstreze că „dacă cineva apreciază că diversitatea este valoroasă – pe măsură ce diversitatea ca întreg scade – fiecare specie devine mai valoroasă” (Sober, E., 1995: 199).

Apeluri la ceea ce este natural – teoreticienii mediului se diferențiază de susținătorii eliberării animalelor prin aceea „că ei se caracterizează prin faptul că nu tratează la fel organismele sălbatice și cele domestice; pe ei îi interesează ceea ce este natural – fie că e vorba de o specie care trăiește în sălbăticie, fie de un ecosistem aflat într-o regiune sălbatică” (Sober, E., 1995: 202).

Apeluri la nevoi și la interese – utilitarismul preferințelor oferă fundament teoriei mediului; „potrivit acesteia, un obiect primește statut etic dacă are interese, nevoi sau preferințe” (Sober, E., 1995: 207).

Acordarea unei valori autonome întregilor – mulți teoreticieni ai mediului – Aldo Leopold, Callicott – susțin că valorile ce țin de mediu nu pot fi întemeiate doar pe valori ce privesc binele indivizilor; „un lucru este just atunci când tinde să conserve integritatea, stabilitatea și frumusețea unei comunități biotice; și este greșit atunci când tinde altminteri” (Sober, E., 1995: 209).

Problema demarcației – „orice teorie etică trebuie să furnizeze principii care să arate care obiecte contează prin ele însele și care nu”; precum „să spună de ce proprietățile menționate, mai degrabă decât altele, sunt relevante” (Sober, E., 1995: 211).

Patrick Curry, în articolul său „On Ecological Ethics: A Critical Introduction”, prezintă o serie de concepte cheie care vin să întregască preocupările asupra ecologice.

Ecocentrismul – este o filosofie care recunoaște faptul că ecosfera și nu organismele individuale este sursa și suportul pentru toate formele de viață și în această calitate sugerează o abordare holistică și eco-centrică guvernelor, industriilor și indivizilor. Pune ideea de ecosferă pe primul loc, recunoscând importanța mediului și a vieții în general și realizând faptul că nici un organism nu e mai important decât altul. Nu diferențiază între problema vieții animate și neanimate. Întreaga sferă a vieții este importantă.

Ecologia profundă (deep ecology) – este ramură recentă a filosofiei care consideră ființa umană ca parte integrală a mediului său. Pune mai mare accent pe alte specii, ecosisteme, și alte procese din natură, decât este permis de către mișcările mediului și verzi (green), astfel încât conduce la un nou sistem al eticii ecologice. Se descrie ea însăși ca profundă, deoarece se concentrează asupra problemelor filosofice fundamentale legate de rolul vieții umane ca parte a ecosferei și nu ca o viziune limitată a ecologiei ca ramură a științelor biologice și dorește să evite ecologismul utilitarist (utilitarian environmentalism).

etică ecologică superficială (Shallow Ecological Ethics) – consideră natura ca având doar o valoare instrumentală, ca resursă pentru nevoile umane.

Etica ecologică intermediară (Intermediate Ecological Ethics) - consideră că elementele naturale au anumite valori intrinseci, dar atunci când intră în conflict cu interesele umane, în cele din urmă, acestea au întâietate. Oamenii sunt puși în situația de a alege între nevoile vitale (valori intrinseci – cum ar fi conservarea mediului înconjurător din rațiuni estetice) și cele aparent vitale (petrol, minerale etc.).

Th. C. Smith a încercat, în lucrarea sa „Rol of Utilitarian, Deontological, Relational, and Ecological Ethics in the Institutional Review Board Process”, o sistematizare a opiniilor autorilor care au cercetat probleme de etică ecologică. Astfel, Aldo Leopold a scris în lucrarea „A Sand County Almanac” că „nu există o etică care să se ocupe de relația omului cu pământul, animalele și plantele care cresc pe el. Pământul este o comunitate, este un concept de bază al ecologiei, dar faptul că pământul trebuie iubit și respectat este o extensie a eticii” (Leopold, A -, „A Sand County Almanac”, *apud* Smith, Th. C., -, „Rol of Utilitarian, Deontological, Relational, and Ecological Ethics in the Institutional Review Board Process”, 2005). Preocuparea lui Leopold pentru activitatea vieții sălbatice de zi cu zi, l-a făcut să înțeleagă rolul sistemului ecologic și locul omului ca parte a acestuia, precum și potențialul distructiv al acestuia față de sistem și față de umanitate. Astfel el juxtapune două puncte de vedere, holistic și intrinsec, dar înțelege și punctul de vedere utilitarist. J. Baird Callicott crede că mediul înconjurător are o valoare intrinsecă. Callicott observă că lucrarea lui Leopold este mai populară printre conservatori și mai puțin populară printre filosofi, căci în timp ce conservatorii acordă o importanță mai mare speciilor rare, într-o manieră holistică, filosofii nu iau în considerare acest punct de vedere cu privire la speciile non-umane. El

susține că filosofii au dificultăți în a justifica un sistem care afirmă că este etic să rănești plantele și animalele. Respinge în același timp atât utilitarismul, cât și opiniile privitoare la drepturile animalelor. Susținătorii drepturilor animalelor consideră că toate creaturile au drepturi intrinseci și nu ar trebui rănite, nici pentru beneficiul propriu, ci ar trebui să aibă autonomie (Taylor, A., 2002 – *Environmental ethics and respect for animals*, *apud* Smith, Th. C., -, „*Rol of Utilitarian, Deontological, Relational, and Ecological Ethics in the Institutional Review Board Process*”, 2005). T. Regan diferențiază animalele domestice de cele sălbatice, susținând că doar acestea din urmă ar trebui să aibă dreptul la autodeterminare și să fie libere de interferența umană (Regan, T., 1983- *The case for animals rights*, *apud* Smith, Th. C., -, „*Rol of Utilitarian, Deontological, Relational, and Ecological Ethics in the Institutional Review Board Process*”, 2005). Utilitariștii, în contrast susțin că animalele și plantele există pentru a fi folosite ca hrană pentru alte creaturi, inclusiv pentru om. Midgley recunoaște că diferitele organisme au nevoi diferite, concluzia fiind că diferite creaturi merită tratamente diferite (Midgley, M., 1983 – *Animals and why they matter*, *apud* Smith, Th. C., -, „*Rol of Utilitarian, Deontological, Relational, and Ecological Ethics in the Institutional Review Board Process*”, 2005). Concluzia lui Smith este că bazate pe astfel de scrieri, se pare că eticile ecologice sunt în stadiul incipient al formării și dezbaterii (Smith, Th. C., 2005).

Deși a apărut și s-a dezvoltat relativ târziu, în secolul XX, etica ecologică a cunoscut o traiectorie evolutivă ascendentă, conturându-se destul de bine ca subramură a eticii aplicate, tocmai datorită gravității și complexității problematicii mediului înconjurător. Criza ecologică, ca parte a problematicii lumii contemporane, oricât de puternică ar fi specificitatea ei, nu poate fi analizată și explicată fără luarea în considerație a conexiunilor cu alte probleme. Pentru a participa și evalua fapte sau situații ce au ca efect deteriorarea mediului înconjurător, omul se vede obligat să învețe să lupte cu complexitatea și să facă uz de demersuri interdisciplinare, luând în considerație conexiunile cu alte probleme. Demersul interdisciplinar „se referă la transferul metodelor dintr-o disciplină într-alta. Se pot distinge trei grade de interdisciplinaritate: aplicativ, epistemologic și generator de noi discipline” (Nicolescu, B., 2002). Deși interdisciplinaritatea depășește limitele disciplinelor, finalitatea sa rămâne înscrisă în cercetarea disciplinară.

Referindu-se la evoluția eticii ecologice ca știință, Holmes Rolston III apreciază că. „Puține explorări etice sunt atât de adânci și de rapide încât să treacă de la teorie la practică. Etica de mediu este atât radicală, cât și revoluționară” (Holmes Rolston III, 1998).

Astfel, de la etica pământului a lui Aldo Leopold, în anii '60 ai secolului XX, care a avut un impact considerabil în formarea eticii mediului, prin afirmarea dreptului diferitelor specii să-și continue existența într-un mediu natural, prin cerința față de ființele umane de a-și schimba rolul din conducători ai comunității pământului și de a respecta membrii ei, prin lărgirea barierei comunității pentru a include solul, apa, plantele și animalele, sau colectiv pământul, în anii '70 etica ecologică se desprinde ca

parte distinctă a eticii, având o problematică diversă și complexă care include toate ființele umane, animalele și toată natura, biosfera, atât acum, cât și în viitorul apropiat, incluzând generațiile viitoare, poluarea, controlul populației, folosirea resurselor, producerea și distribuția hranei, producerea și consumarea de energie, păstrarea salbaticiei și a diversității speciilor (Kelbessa, W., 2005).

În cadrul eticii ecologice moderne se disting mai multe abordări, în interiorul lor existând diferite moduri de gândire, cum ar fi: cele bazate pe umanitate sau antropocentrice, în care doar ființele umane contează, și cele non-antropocentrice care postulează că lucrurile, altele decât ființele umane, ar trebui să fie subiectele unei griji morale la fel ca binele umanității.

Se ridică o problemă controversată, și anume cui se adresează și cine citește aceste studii și lucrări de etică ecologică? Păreră lui Bryan G. Norton cu privire la acest subiect este următoarea: „Literatura infloritoare a eticii mediului este citită în special de alți filosofi, și ocazional de analiști ai politicii mediului, dar foarte rar de activiști sau manageri ai mediului” (Norton, Bryan G. (1986) - *Conservation and Preservation: A Conceptual Rehabilitation*, *Environmental Ethics* 8(3): 195–220 – *apud* Kelbessa, W., 2005, p. 27). De aceeași părere este și Workineh Kelbessa, care vorbind etica mediului din Africa, precizează că accesul țăranilor și fermierilor, a oamenilor de rând este limitat. „Etica modernă a mediului nu se adresează oamenilor de rând. Ei vorbesc altor eticieni ai mediului. Când timpul eticii mediului va fi ținut la acest nivel, etica modernă a mediului nu are ce să ofere țăranilor fermieri și pastorilor” (Kelbessa, W., 2005: 28). Și în România există aceeași situație cu privire la generațiile adulte. În ceea ce privește generațiile tinere, acestea au acces la informare și formare ecologică datorită influențelor formale, nformale și informale coordonate de instituțiile școlare.

Caracteristicile problematicii contemporane a mediului: universalitate, globalitate, pluridisciplinaritate etc. fac să se simtă nevoia unei noi etici ecologice universale, care să corespundă noilor probleme cu care se confruntă omenirea și care să poată ameliora dezechilibrul dintre om și natură. Sursele acestui dezechilibru trebuie căutate în modul cum este privită și raportată natura la cultură, știință, tehnică, progres. Soluția o reprezintă formarea unei conștiințe mondiale, a unei noi atitudini față de natură și a unui comportament moral – ecologic, acestea fiind finalități ce pot fi atinse prin aportul comun al eticii și al educației (Caciuc, V., 2003). Atâta timp cât eticile ecologice vor rămâne structurate după interese umane, pe de o parte, și non-umane, pe de altă parte, nu cred că vor reuși să producă schimbări majore în mentalitatea oamenilor, fie a specialiștilor, fie a oamenilor de rând. Aceste contradicții dintre cele două categorii de etici ar trebui abordate pe un nivel superior, în maniera transdisciplinară, ce are la bază principiul terțului inclus. În felul acesta lumea ar putea fi văzută în întregul ei, iar oamenii și-ar putea regăsi locul lor în cadrul acesteia, loc pierdut, cu mult înainte de a fi reușit să-i cunoască tainele. Rolul eticii ecologice constă în aceea că ea este cea care poate furniza structura și fondul sistemului filosofic din perspectiva dezvoltării durabile, pe care educația ecologică îl poate implementa la

nivelul fiecărui individ, căci prin educație se produce schimbarea mentalității și a comportamentului. Alături de sistemele educaționale, etica ecologică poate interveni ameliorativ în formarea și reconsiderarea comportamentului uman față de natură, prin regândirea sistemului filosofic al fiecărui individ dar și a unei filosofii care să ghideze știința și tehnica în viitoarele lor strategii de dezvoltare. De exemplu idealul aristotelic al măsurii, care după unii autori nu ar avea aplicabilitate în analiza unor fapte distructive asupra naturii (Mureșan, V., 2006), ar putea fi considerat un principiu util formării și dezvoltării conștiinței și conduitei ecologice din perspectiva strategiei dezvoltării durabile în societatea contemporană.

Bibliografie:

- Caciuc, V., (2003) - *Etica - reechilibrare a relațiilor omului cu natura*, în *Analele Universității „Dunărea de Jos” din Galați*, fasccula Filozofie;
- Curry, P. (2003) – *On Ecological Ethics: A Critical Introduction*,
[www.http://eco.gn.apc.org/cv.html#Patrick%20Curry](http://eco.gn.apc.org/cv.html#Patrick%20Curry);
- Dușu, M., (1989) – *Educația și problemele lumii contemporane*, Ed Albatros, București;
- Elliot, R., (2006) – *Etica ecologică*, în Singer, P. - *Tratat de etică*, Ed. Polirom, Iași;
- Holmes Rolston III, (1998) – *Environmental Ethics. Duties to and Values in the Natural World*, Temple University Press, Philadelphia;
- Kelbessa, W., (2005) - *The Rehabilitation of Indigenous Environmental Ethics in Africa*,
Diogenes; 52; 17,
[www.http://dio.sagepub.com/cgi/content/abstract/52/3/17](http://dio.sagepub.com/cgi/content/abstract/52/3/17)
- Lipovetsky, G., (1996)– *Amurgul datoriei*, Ed. Babel, București;
- Mesarovic, M.; Pestel, E., (1975) – *Omenirea la răspântie*, Ed. politică, București;
- Mureșan, V., (2006) - *Comentariu la Etica nicomahică*, Ed. Humanitas, București;
- Nicolescu, B., (2002) - *Noi, particula și lumea*, Ed. Polirom, Iași ,
- Smith, Th. C., (2005) – *Rol of Utilitarian, Deontological, Relational, and Ecological Ethics in the Institutional Review Board Process*, în *Comprehensive Paper Presented in Partial Fulfillment Of the Requirements for the Degree Doctor of Philosophy*, Scool of Education, Capella University, Nov;
- Sober, E., - *Etica mediului*, în Miroiu, A., .(editor) (1995) – *Etică aplicată*, Ed. Alternative, București